

ADVENTAS – IR LAUKIMAS, IR PASIRUOŠIMAS

Prasideda adventas

Ir niekur čia nepabėgsi nuo senosios lotynų kalbos, kuri šį žodį aiškina kaip laiką prieš atėjimą. Kieno, kada – šiuolaikinis žmogus nežino. Galbūt ir negalvoja apie tai. Juk dabartės galvoti nepopuliariu. Užtenka jausti. Būti jausmingam. Nors tai anaip tol nereikia, kad esi jautrus kito nelaimei ar gali išgyventi kito žmogaus siaubą. Jausmingumas, sentimentalumas tampa netgi savotiška pabaisa. Chimera. Uždanga, už kurios gali sėkmingai slėptis niekšybė. Anava koks neseniai kilo pasipiktinimas, kai išaiškėjo, kad tūla garsenybė, už labdaringą veiklą apdovanota popiežiaus Riterio ordinu, tebuvo niekingas apsimetėlis, tvirkinęs vaikus. Garsenybė, tiesa, jau kuris laikas mirusi, taigi jos dabar laukia kitoks teisminis procesas, nei būtų šiame pasaulyje. Duok Dieve, kad tai nors kiek palengvintų garsenybės išnaudotų vaikų kančias. O jeigu nepalengvins?..

Kodėl niekas, garsenybei gyvai esant, neišdrįso pasiskųsti? Pasakyti tiesos?.. Bijojo, kad niekas nepatikės?.. Kad niekas neišklausys?.. Nes, kaip ir prieš amžius, karaliams ir galingiesiems priklauso galutinis tiesos žodis?.. Kiek ir Lietuvoje yra žmonių, kurie, vaizduodami labdarius, manosi suteikiant visuomenei malonę, o sau – indulgenciją už visus padarytus nusikaltimus, už viską, ką jie iš visuomenės atėmė ir ko jokia jų labdara nesugrąžins ir neatgavins.

Adventas duotas kaip susimąstymo laikas. Nes galbūt ateis Tas, kuris išgirs pažemintųjų balsą. Ne tų, kurie įsivaizduoja esą pažeminti ir kurie rėkia nesavais balsais, skųsdamiesi, kokie jie nelaimingi, kokia netikusi jų Tėvynė ir valdžia bei panašiai. Jis išgirs tų balsus, kurie skundžiasi dvasioje, kurie verkia vieniši. Per laukimo amžius ši skundo rauda tapo gili kaip praraja. Į ją pažvelgus, turėtų sukotis galva.

Todėl adventas, bent jau man, niekada nėra ramybės laikas. Nes vargu ar derėtų pamiršti, kad Kristus nebėra Kūdikėlis, atėjęs atpirkti pasaulio nuodėmių. Jis yra Prisikėlęs Kristus, kurio atėjimo laukiame. Laukiame jo kaip kario ir kaip teisėjo – nepamirškime to, Kalėdų blizgučiams mirgant prieš akis. Todėl adventas, sakyčiau, yra savotiškas pasiruošimo metas. Pagalvoti, kas iš tiesų yra svarbu. Ką reikėtų padaryti. Ko – nebūtina. O ko – ir visai nereikia.

Galbūt geriausia šiuo atveju pasitraukti nuo didelių, reikšmingų ir galingų, tapti mažu ir nereikšmingu. Pasižiūrėti į didžiuosius iš toli ir pagalvoti, ar iš tiesų jie tokie jau dideli. Gal tai tėra mirazas. Gal žmonės, kuriuos laikome žvaigždėmis, iš tiesų tėra žmonės. Ir tiek.

Ar ne geriau nususukti nuo žadamos ateities – o ji visada žadama šviesi, nesvarbu, kokioje visuomenėje gyventume, totalitarinėje ar demokratinėje, užtat atrodo plokščia, vienatūrė, ir pažvelgti į praeitį, kurioje skleidžiasi visos žmonijos istorijos paralelės, kurioje veriasi ir šviesios, ir tamsios gelmės. Juk per didelę prabangą manyti, kad ateitis priklauso nuo mūsų. Ne, ji priklauso nuo kovos. O šiai kovai mes tyliai ruošiamės kiekvieno advento metu.

Eleonora Šiaurytė

Bernardinai.lt nuotr.

išskleisk sparnus

*ženklą žingsnį ir žemė išslys iš po kojų
kritimas, neteksi
sąmonės ir tada*

išskleisk sparnus sakau

*kai nieko nebebus į nieką
nebeatsiremsi
giliau negu yra tavo protas
giliau už save kuriuo manaisi esąs*

kai jokių atrodys nėra galimybių

išskleisk rūko sparnus geltonsnapi

Gintaras Bleizgys

Kitame numeryje:

- Lukiškių Dievo Motinos ikona
- Pokalbis su YIVO Instituto direktoriumi
- Metų knygų penketukas: G. Norvilo „Išlydžių zonos“

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. E. Šiaurytė. Adventas – ir laukimas, ir pasiruošimas
- 2-as psl. G. Indreika. J. Būtėnas – operos ir radijo solistas
- 3-as psl. Dominykas Narkūnas. Eilėraščiai
- 4-as psl. P. Dumšienė. Epochų sąskambis Židikuose
- 5-as psl. A. Vaškevičius. Turistai atranda Latvijos grožį
- 6-as psl. Bernardinai.lt knygų apžvalga
- 7-as psl. Alfredas Guščius. „Ko siekiu ir alkstu?“
- 8-as psl. Kultūros kronika

J. Būtėnas – operos ir radijo solistas

Gediminas Indreika

Iškilus Lietuvos operos ir radijo solistas bei pedagogas Jonas Būtėnas šiemet minėtų savo 120-ąjį gimtadienį. Apibūdinti šį netradicinį solistą nelengva, jo gyvenime būta ir tragiškos pusės, kurią nutyli enciklopedijų straipsniai. J. Būtėnas buvo vienas populiariausių lietuviškų plokštelių atlikėjų, solistų Stasio Baro, Jono Vaznelio ir Prudencijos Bičkienės mokytojas. J. Būtėną, užsispyrusį žemaitį, lydėjo muzikiniai laimėjimai, tačiau šeimyniniame gyvenime jam teko patirti ir nuoskaudų, ir kančių. Stasys Baras, parašęs straipsnį „Drauge“ Būtėno 100 metų gimimo jubiliejui paminėti, jį pavadino suskaldyta asmenybe, kurios sieloje kirtosi gerosios ir tamsiosios savybės, ilgainiui palaužusios dainininko sveikatą.

J. Būtėnas gimė 1892 m. kovo 27 d. Akmenų kaime, Raseinių apskrityje. Tėvo nepažinojo, jį užaugino motina Ona Būtėnaitė. Gimnazijoje mokėsi agronomijos-gyvulininkystės, bet tam neįjutė pasaulimo. Būdamas tik aštuoniolikos metų, emigravo į Ameriką, Mahanoy City, PA, kur šešerius metus pelnė duoną dirbdamas anglies kasyklose. J. Būtėnui giedant Scrantono lietuvių parapijos chore, vargonininkas Antanas Sodeika pastebėjo jo skambų baritoną ir patarė jam lavinti balsą. 1916 m. J. Būtėnas persikėlė į Brooklyną, ten prisijungė prie Ksavero Strumskio vadovaujamo choro, sukūrė šeimą.

Pakeliui į meno viršūnes

1921 m. J. Būtėnas apsisprendė siekti karjeros dainavime ir įstojo į prestižinę New England Conservatory of Music. Jau 1922 m. koncertuose Bostono mieste jis pasirodė besas puikus solistas. LTSC Muzikologijos archyve sukaupti J. Būtėno laišakai Valerijai Bručienei ir Feliksui Morkui, surinkusiems aukų jo studijoms Europoje paremti, atskleidžia daug dainininko asmeninių nuotaikų. 1923 m. gegužės m. solistas išvyko į Italiją, į dainininkų Meką Milaną tobulinti balso, mokėsi pas kelis mokytojus, labiausiai vertino solistą prof. Mario Sammarco, įdiegusį Būtėnui *bel canto* dainavimo metodą.

1925 m. spalio 30 d. Sicilijos Palermo miesto „Paliteamo Garibaldi“ teatre lietuvis debiutavo „Fauste“, atlikdamas Valentino vaidmenį. Sudainavus ariją „Dio Possente“, pasipylė skambūs plojimai ir šauksmai „bis“. J. Būtėną nepaprastai pradžugino, kad Italijos žiūrovai jį taip šiltai priėmė. 1927 m. Italijos laikraštis „L’Imperio Artistico“ rašė: „J. Būtėnas Veronoje, Ristori teatre, Verdi ‘Kaukių baliuje’ sukūrė nepasiekiamą vaidybos tipą. Jo balsas, kuriame atsispindi vyriška galia, mokėjo nugalėti ir užvaldyti rinktinę publiką, kuri nenustojo reikalavusi dar sudainuoti, kol nebuvo pakartota sunkiausioji vieta – ‘Eri tu...’ Dainininkas ją pakartojo puikiausiai, pabrėždamas švelniausias jos vietas.“

Kiek vėliau J. Būtėnas tapo keliaujančių dainininkų trupės nariu, operose atliko Valentino, Rigoletto ir Germano vaidmenis daugelyje Italijos mies-

tų. Lietuvis, kuriam buvo suteiktas „šilkinių stygų“ dainininko vardas, pelnė gerų įvertinimų Italijos laikraščiuose.

Palikęs žmoną ir du vaikus Amerikoje, J. Būtėnas 1928 m. išvyksta į Lietuvą dirbti Valstybinėje operoje. Čia pasirodė operoje „Rigoletto“, atliko pagrindinį vaidmenį. Kritikai teigiamai įvertino jo pasirodymą, pabrėždami, kad Lietuva dar neturėjo baritono, dainuojančio aukštomis gaidomis pagal *bel canto* mokyklą. „Būtėno balsas gerai, tiksliai, lengvai ir pilnai skamba visoj skalėj. Lyrinis jo pobūdis ir minkštumas sudaro tą savybę, kad balsas pasiekęs net stiprių *fortissimo* malonus klausyti“ („Lietuvos žinios“, 1928 m. kovo 13 d.).

Dainininko žvaigždė iš naujo suspindo Kaune, jam atliekant pagrindinius vaidmenis „Trubadūre“, „Traviatoje“ ir „Aidoje“. Operos „Pajacai“ prologe, Tonijo vaidmenyje Būtėnui padainavus *ad libitum* retai baritonų pasiekiamą aukštąją gaidą, būdavo sutinkamas audringais plojimais. Kauno operoje jis patyrė ir kai kurių solistų pavydą dėl to, kad jam buvo išimtinai leista dainuoti italų kalba.

1930 m. J. Būtėnas laikinai sugrįžo į JAV koncertuoti lietuvių telkiniuose. Spalio mėn. „Vienybės“ koncerte Brooklyne, NY, jis atliko programą kartu su soliste Ona Katkauskaite-Kaskas. Būtėnui baigus dainuoti, žiūrovams plojant, užuot įteikus gėles, ant scenos užlipo du ginkluoti policininkai. Uždėjo jam antrankius ir suėmė, perskaitę teismo protokolą, jog jam priteista materialinė parama buvusiai žmonai ir vaikams.

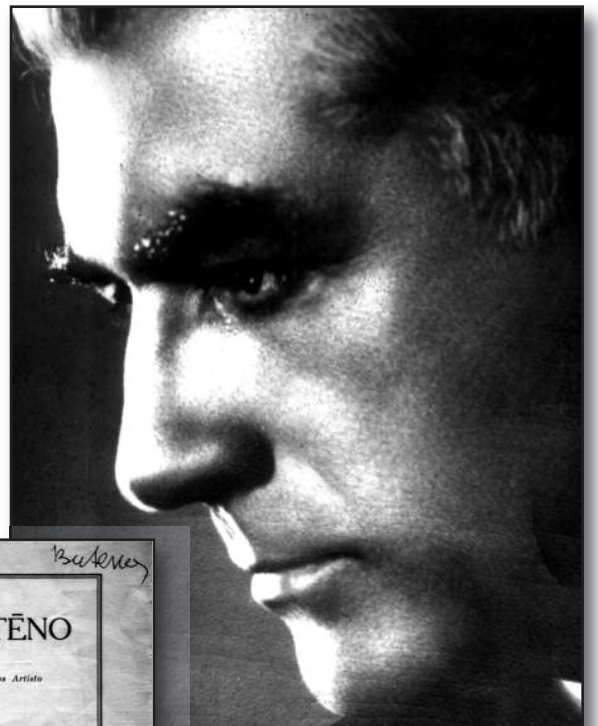
Grįžęs į Lietuvą, J. Būtėnas iki 1944 m. protarpiais dainavo Valstybinėje operoje, taip pat ėmė dėstyti dainavimą konservatorijoje. Pradėjo nesisekti solisto karjera. Po kiekvieno nepasisekusio spektaklio vis labiau grimzdo į depresiją. Užuot ieškojęs pagalbos, gėrė. Jo draugas Balys Chomskis, pastebėjęs dainininko charakterio ydas, perspėjo: „Būtėnai, tu gerk ir mylėk Raudondvary, o Kaune būk šventas ir blaivus.“

1938 m. Būtėnas ir Sipavičiūtė sukuria šeimos židinį, susilaukia sūnaus Raimondo Sipavičiaus. (Šiandien R. Sipavičius Lietuvoje žinomas filmų režisierius, sukūręs apie tėvą dokumentinį filmą „Jonas iš Akmenų“).

Radijo žvaigždė ir plokštelių atlikėjas

J. Būtėnas dažnai būdavo girdimas Kauno radiofone, gyvai atlikdavo dainas. Jis taip pat dainavo klasikinės muzikos radijo stočių laidose Rygoje, Taline, Helsinkyje, Stokholme, Paryžiuje, Berlyne, Vienoje ir New Yorke.

Pagal Vytauto Strolios sudarytą sąrašą, 1917–1929 m. J. Būtėnas buvo produktyviausias lietuviš-

J. Būtėno koncerto afiša

kų plokštelių atlikėjas, Amerikoje įgrojęs arti 100 dainų ir giesmių „Victor“ ir „Columbia“ ženkle plokštelėse. Jis garsus lietuvių liaudies dainų įrašais: „Kur bakūžė samanota“, „Oi, žirge, žirge“, „Ant marių krantelio“, „Vai, aš pakirsčiau“ ir t. t. Įdainavo ir populiariosios muzikos, pvz., „Tolima laimė vilioja“. 1929–1930 m. Berlyne įdainavo „Deutsche Grammophon“ bent 20 plokštelių – liaudies

dainų ir keletą arijų su soliste Vince Jonuškaite. Apie J. Būtėną kaip plokštelių atlikėją būtų galima parašyti atskirą studiją.

Pokario metais „Margučio“ laidos Čikagoje vedė Lilija Vanagaitienė dažnai grodavo J. Būtėno plokšteles. Viena mėgstamiausių jos dainų buvo „Vai kūkū“. Mano dėdė Kazimieras Dalinda, grįžęs iš darbo vėlai vakare, norėdamas atsipalaiduoti uždainuodavo vieną J. Būtėno įdainuotą dainą, kurią buvau jau pamiršęs. Nūdien Čikagoje nebeturime lietuviškų radijo valandėlių, nebegrogame ir plokštelių. Koks buvo mano nustebimas, kai atradau, jog tinklalapio *Patefonas.lt* svetainėje galiu pasiklausyti to mano dėdės pamėgto kūrinio „Kalinio daina“. Smuikui pritariant, J. Būtėnas dainuoja: „Jei sparnus sakalų aš turėčiau, išskrisčiau aš laisvės patirt. Pas mieliausiąją savo nulėkčiau, jos rankose geisčiau numirt.“ Ši daina įrašyta 1926 metais. Kitų J. Būtėno įrašų dar galima rasti *Youtube.com* ir Library of Congress archyvo tinklalapyje.

Dainavimo mokytojas

Vokiečių okupacijos metais Kaune J. Būtėno muzikos klasėje mokėsi Valentinas Adamkevičius ir Stasys Baranauskas-Baras. J. Būtėnas pastarajam, dar gimnazistui, sėkmingai pritaikė gerą balso lavinimo metodą ir pirmąkart atvedė į koncertinę sceną mokinių rečitalyje.

Jau palydėjęs kūrybiškiausius savo gyvenimo metus, 1944 m. J. Būtėnas buvo priverstas bėgti nuo raudonojo teroro į Vakarus. Pasitraukęs į Vokietiją, apsigyveno Hochfeldo DP stovykloje. Dirigentas Aleksandras Kučiūnas, atvykęs talkinti lietuvių tremtinių chorui, sutikęs J. Būtėną jį taip apibūdino: „Prieš mane stovėjo imponantiškas, gal net kiek kraupus žmogus – masyvus, didelės it liūto galvos, rūstus ir stačiokiškas...“ Anglų zonoje Būtėnas su Kučiūnu rengė koncertus, kuriuose dainavo solistai Antanina Dambrauskaitė, Būtėnas ir Stasys Baranauskas.

1947 m. J. Būtėnas atvyko į New Yorką, susirado pirmąją šeimą. Žmona jau buvo antrą kartą ištėkėjusi, o vaikai Jonas ir Milda, nuo 1930 m. su tėvu nepalaikę jokių ryšių, nepasiūlė jam prieglobsčio. Talkininkaujant Aleksandrui Kučiūnui, 1951 m. J. Būtėnas įsteigė privačią dainavimo studiją Čikagos centre, „Fine Arts“ pastate. Jo mokiniams buvo Jonas Vaznelis, Prudencija Bičkienė, Monika Kripkauskienė, Sofija Adomaitienė, Valentinas Liorentas, Laima Stepaitienė ir Mečys Mikutaitis. Pasak solisto Baro, J. Būtėnas turėjo nepaprastą klausą, ypač sugebėjo pamokyti, kaip naudoti pereinamąsias gaidas, nuo kurių priklauso visas viršūnių

Pirmoje eilėje (iš kairės): Birutė Kemėžaitė, Bronė Rusteikienė, Monika Kripkauskienė. Antroje eilėje: J. Raudonis, Bill Owen, J. Būtėnas ir Jonas Vaznelis.

Nuotraukos iš asmeninio Jono Vaznelio archyvo

Nukelta į 3 psl.

DOMINYKAS NARKŪNAS

* * *

Juodas srutų srautas
dėmės gilios – neišplautos;
per nuodėmių suokalbius
tautos sumaustytos,
melu apkaustytos
per tardymus spardomos,
suodinos, luošintos,
požemiuos šaudomos;

Gamyklose krykštauja
tiesa vienintele
pakrikštyti –
lūpos atvipusios, mintys dvípusės
(viena sakyтина, o kita galvotina).

Uždanga kritusi,
bet sulamdytom grotomis
dar esam sutvirtinti,

Per pastangas irstančias
gyvenimai tiksi –

gal kas ir
pavyksią.

Atkelta iš 2 psl.

skambėjimas ir lengvumas. 1952 m. Kimball salėje ir Lie-
tuvų auditorijoje įvyko pirmieji J. Būtėno dainavimo stu-
dijos mokinių koncertai, susilaukę didelio pasisekimo. J.
Būtėno išleistos dainavimo šaknys, pasak solisto Jono
Vaznelio, ir jaunajai Čikagos lietuvių operai suteikė tvir-
tų solistų.

Requiescat In Obscurum

Jau ligonis būdamas, J. Būtėnas skurdžiai vertėsi iš
kuklios pensijos. B. Chomskis jį sutiko beklaidžiojantį mi-
nioje lietuvių operos „Tosca” pastatyme 1964 m. Ašaroda-
mas dainininkas Chomskiui prisipažino, kad pardavęs sa-
vo bilietą. Chomskiui pasirodė, kad J. Būtėnas yra galuti-
nai pralaimėjęs. Jo pablogėjusi padėtis liko nepastebėta
mūsų labdaros organizacijų, tarsi būtų „kritęs pro ply-
šius”. „Drauge” 1967 m. kovo 17 d. pasirodė tokia žinutė:
„Sol. Jonas Būtėnas jau keturi mėnesiai gydosì Schwab
Rehabilitation ligoninėje... jo kairė ranka, koja ir kairys
žandas paraližuoti.” Jį ten aplankydamo kunigas Jonas
Prunskis, suteikė dvasinius patarnavimus. Vėliau J. Būtė-
nas buvo išvežtas į prieglaudą.

1968 m. prieš Kalėdas dainininko ieškojo P. Bičkienė ir
S. Adomaitienė, norėdamos aplankyti, jį pradžiuginti. Ta-
čiau buvo per vėlu. J. Būtėnas mirė be artimųjų 1968 m.
lapkričio 28 d., nepelnytai visų pamirštas. Palaidotas Be-
verly kapinėse, prie Čikagos, kampelyje, kur laidojo žmo-
nes, turinčius finansinių sunkumų. Jo amžinojo poilsio
vieta – plika pievelė, nepaženklinta nei antkapio, nei kry-
žiaus. Prisiminkime šviesaus atminimo Jono Būtėno sie-
lą, sukalbėkime jam Amžiną atilsį. □

KURŠŽEMĖ

I

Žuviadiėvis
maldomis
nenumaldomas –

plūduriuoja
tuščias tinklas,
jame
tvinksintis
kuršio sapnas
žuviakauliais
springsta...

Žuvėdrų
prakeiksmiai

žuvėdromis parlekia.

II

Nieks nežinojo,
kad artėja
pabaiga.

Auka
ir vėl
buvo nepriimta,
valtys kiuro,
amuletai
ir užkalbėjimai
nebeveikė...

Pabaiga
atošė
pušų viršūnėmis

Netikėtai.

III

(pakrantėje po septynių šimtų metų)

Smėlinis nebūtinis
abejingai byloja
smilčių
bekalbe.

Paskendę
kuršių žvejai,
ištatuiruoti
dumbliais
ir žuvų
žvynais,
šėlsta
jūrdugnius...

Pušų

paslėptis

neatsiveria.

* * *

Mirguliuoja senos dvasios
visaspalvės –

mėlynos mėnesio šviesotamsio
žmonos
raudonos raudodamos žarijuoja
gyslomazgiuos
žalios žemės laikoračius apželia
užmiršta
ką subrandino
geltonos giltinės lydovės
saulės geltoniu
mūsų kaulus
išsaulina –

Mirguliuoja senos dvasios
gema dvesia

Visaspalvis –
žalias mėlynas
raudonas gelsvas...

NUŠVITIMO FRAGMENTAS

Dangovaizdis giedriažvaigždis
per

minčių
kratinius,
šimtareikšmę
žodžių skraistę,

mirksniais
vienatiniais

negandą
po negandos
gyvenimui
ritinant,

smegenis nušvitina.

IŠ RAGANAVIMŲ

(arba kaip aš pasidirbinau
savo blogąjį stabuką)

Iš kaimyno nesėkmių,
piktos akies nemirksinčios,
pūvančių medžiašaknių,
staugimo vilkiško,
iš paukščio prakaito
sulipdžiau
ir
kranksinčiais
prakeiksmiais
rūkstančioj
krosnyje deginau...

O jis kad raitės,
kosėjo,
krenkštė...

Kai užbaigiau,
pastačiau
prie
slenksčio –

Kas praeis,
tespringsta
negandom...

Epochų sąskambis Židikuose

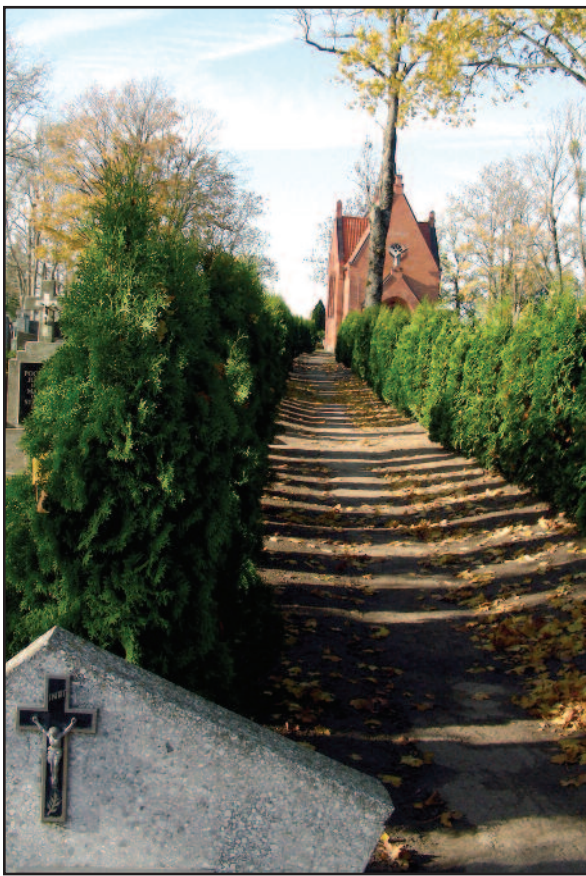
Kelionės po Lietuvos mokyklas pagal projekto *Aukštosios kultūros impulsai* programą

Perpetua Dumšienė

AKIM: Apie projektą

Lietuvos meno kūrėjų asociacija 2010 metais laimėjo LR švietimo ir mokslo ministerijos paskelbtą neformaliojo švietimo plėtros Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigose idėjų konkursą ir 2011 metų rugpjūčio 4 d. su Europos socialinio fondo agentūra pasirašė projekto „Aukštosios kultūros impulsai mokykloms (AKIM)“ finansavimo ir administravimo sutartį, kuri įgalino šio projekto įgyvendinimą. Projekto vadovė – Aušrinė Žilinskienė. Projekto tikslas – mokyklų bendruomenių atskirties nuo kultūros proceso mažinimas. Tikslingas ir nuoseklus aukštosios kultūros ir jos kūrėjų atėjimas į Lietuvos mokyklas turėjo atverti platesnį kultūros suvokimą, kelti mokinių kultūrinį ir pilietinį sąmoningumą ir skatinti pačius įsijungti į kultūros eigą.

Projekto sumanytojai jau buvo įvertinę tam tikrą negerą padėtį: mokykla Lietuvoje nemažu mastu atskirta nuo kultūrinės visuomenės, į ją veržiasi masinės pramogos. Mokyklų kultūrinis lygis gerokai skiriasi ir priklauso nuo mokyklos darbuotojų ir pavienių iniciatyvų. Norint įveikti mokyklų bendruomenių (812 klasių mokinių) atskirtį nuo kultūros proceso, be kūrybiškumo skatinimo plačiausia prasme, reikia siekti kultūrinio sąmoningumo gilinimo, suvokimo, kad kultūra apima

Rašytojos Marijos Pečkauskaitės koplyčia Židikų kapinėse

Projekte dalyvauja 240 menininkų iš 11 meno sričių: architektai, muzikai, rašytojai, kompozitoriai, dailininkai, tautodailininkai, fotomenininkai, kinematografininkai, literatūros vertėjai, teatralai, žurnalistai.

Tokio masto projekto (geografinė aprėptis – visa Lietuva, gausi veiklų įvairovė ir didelis projekto dalyvių skaičius) įgyvendinimo kokybę galima užtikrinti tik pasitelkiant patyrusius partnerius. Projekto partneriais yra 11 meno kūrėjų sąjungų, kurios pasiūlė dalyvauti projekte iškiliausiems Lietuvos menininkams.

2. Kultūros žurnalų prenumerata

11 prestižinių Lietuvos kultūros žurnalų redakcijų projekto laikotarpiu parengia padidinto tiražo žurnalų numerius, kurių 600 egzempliorių pristatoma į Lietuvos pagrindines, vidurines mokyklas, gimnazijas ir kt. mokyklas, dalyvaujančias projekte. Per projekto laikotarpį kiekvieną mokyklą pasieks iš viso 205 kultūros žurnalų numeriai. Tokia sisteminga intelektualinių tekstų ir kultūrinio diskurso „injekcija“ mokykloms sudaro sąlygas aukštąją kultūrą priartinti prie masinio švietimo. Tai ne tik mokinių kultūrinio sąmoningumo gilinimas, bet ir praktinė medžiaga mokytojams bei metodinių prieigų praturtinimas.

3. Politinę mokinių kultūrą skatinantys renginiai

Lietuvos abiturientams siūlomas paskaitų-forumų ciklas „Politikos kultūra ir moderni visuomenė: istorinės tapatybės aspektai“ ir 2012 metų pavasarį surengtas vainikuojantis prieš tai vykusias paskaitas renginys – nacionalinis forumas Vilniuje „Europinis tautų idealas: bendrųjų vertybių paieškos“. Šia veikla siekiama skatinti didžiavimąsi savo valstybe bei europinės integracijos įgūdžius.

4. Netradicinės Lietuvos kultūros istorijos pamokos ir vizualinės priemonės

Bus surengta 12 netradicinių Lietuvos kultūros istorijos pamokų įvairių Lietuvos regionų mokylose. Tiesioginė diskusija ir bendravimas su pamokų lektoriais ir svečiais, tikėtina, paskatins jaunimo domėjimąsi Lietuvos kultūra, Lietuvos kultūros istorijos fenomenais, skatins kritinį istorijos ir kultūros stereotipų apmąstymą. Projekto metu bus sukurti 5 mokomieji videofilmai, mažinantys kultūrinius stereotipus ir plečiantys Europos istorijos bendrumo suvokimą, taip pat suformuoti papildomos informacijos rinkiniai, nuorodos į internete

prieinamus informacijos šaltinius bei sukurtos ir ištransliuotos LTV2 kanalu 6 specialiosios mokyklos televizijos laidos, nušviečiančios Lietuvos kultūrinius stereotipus ir plečiančios Europos istorijos bendrumo suvokimą.

Židikų mokykla įkurta 1865 metais. Apie pirmuosius jos gyvavimo metus jokių žinių nėra išlikę. Žinoma tik tiek, kad 1904-aisiais mokykloje buvo keturios klasės, mokė vienas mokytojas – nesuapratęs nė žodžio lietuviškai. 1915 metais Židikuose gyventi ir dirbti pradeda Marija Pečkauskaitė, ir Židikuose ji tęsia savo kilnią gyvenimo kelionę iki pat mirties – 1930-tųjų metų. Iš studijų Šveicarijoje laikų Marija Pečkauskaitė ypač gerbė ir praktiškai taikė F. V. Foersterio pedagogiką. Pati išvertė į lietuvių kalbą Foersterio veikalus – „Jaunuomenės auklėjimas“, „Auklėjimas ir auklėjimasis“, „Seksualinė etika ir seksualinė pedagogika“, „Kristus ir žmogaus gyvenimas“. Šią pedagogiką taikė savo praktinėje veikloje. Gyvendama Židikuose, rašytoja organizuodavo kultūros renginius, įsteigė ligoninę, vaistinę, prieglaudą, parapijos salę. Savo namuose buvo įsteigusi nemažą knygynėlį, kur norintieji galėjo gauti knygų. Rašytoja mylėjo muziką, norėjo, kad ir kiti ją pamėgtų, buvo suorganizavusi jaunimo chorą, jam vadovavo, ruošė vakarus, spaudai rašė apie jaunimo auklėjimą. Miestelio vaikus telkė į įvairias kuopeles, skatino mokytis. Įkūrė nelegalią lietuvišką mokyklą. O tolesnius įvykius jau diktuoja laikmetis. 1918 metais Židikuose atidaroma legali lietuviška mokykla. 1929 metais Židikų pradinei mokyklai suteikiamas Marijos Pečkauskaitės vardas (sovietinės okupacijos metais jis buvo atimtas). Po Marijos Pečkauskaitės mirties mokykla veikė toliau. 1948 metais atidaryta progimnazija, o 1954-aisiais metais – vidurinė mokykla. 1989 metais mokykla buvo grąžintas Marijos Pečkauskaitės vardas. Mokykla, įpareigota tokio garbingo vardo, moko ir pati gyvena vadovaudamasi gėrio, meilės artimui idealais, daug dėmesio skiria dvasinio ir doringo auklėjimo tobulinimui.

Mokykloje vyksta daug labai įdomių, jau tradiciniais tapusių renginių. Vienas jų – tarptautinis sakralinės muzikos festivalis – MUSICA DIVINA. Mokykla jį rengia jau ketvirtus metus. Tądien Židikų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios erdvę užlieja nuoširdūs vaikų balsai, savo giesmėmis garbinantys Dievą ir amžinąsias vertybes. 2012-ais metais šis festivalis buvo skirtas ne tik rašytojos Marijos Pečkauskaitės idėjoms įprasminėti, bet ir poeto Maironio atminimui pagerbti. Festivalyje dalyvavo Žemaitijos regiono mokyklos: Kelmės r. Šaukėnų Vlado Pūtvio-Putvinskio vidurinė mokykla, Mažeikių Merkelio Račkausko, Sedos Vytauto Mačernio, Tau-ragės rajono Žygaičių gimnazijos, Kretingos m. mokykla darželis „Žibutė“, Mažeikių Švenčiausios Jėzaus Širdies bažnyčios jaunimo choras, Židikų Marijos Pečkauskaitės vidurinė mokykla. Taip pat svečiai iš Latvijos Respublikos Saldus rajono Kalnu vidurinės mokyklos bei Lenkijos Respublikos Seinų Simono Konarskio bendrojo lavinimo mokyklų kompleksu.

Daug darbo ir pastangų reikalaujantis, bendruomenę ypač suvienijantis renginys Žemaitijos regiono mokyklų teatrų festivalis „Gyvieji paveikslai“. Šio renginio tradicijos pradžia – 1917 metai, kai tų metų vasarą Marija Pečkauskaitė Židikuose pradėjo rengti lietuviškus vakarus, svarbiausia jų dalis – vaidinimai, kuriems prigijo pavadinimas „Gyvieji paveikslai“. Prieš kovo aštuntąją mokykloje didžiulis sujudimas. Klasėse vyksta pokalbiai, aptarimai, ieškoma mergaitės, kuri savo vidiniu pasauliu bent kiek panaši į Paną Mariją. Nominantė turi būti draugiška, meniškos sielos, jautri, nuoširdi. Jau daugiau kaip dešimt metų vyksta tokie rinkimai. Išrinktoji taip ir vadinama Pečkauskaitės Mergaitė. Mokykla kasmet mini ir tą datą, kai mokyklai buvo grąžintas Marijos Pečkauskaitės vardas. Ta proga rengiamos konferencijos, pedagoginiai skaitymai, parengiami leidiniai, parodos. Kai miestelyje bendradarbiauja mokykla, bažnyčia, bendruomenė, tai ir savivaldybė atkreipia dėmesį. Tad šį rudenį Židikų mokyklai ir miestelio bendruomenei buvo didelė šventė. Židikuose, dalyvaujant Mažeikių savivaldybės vadovams, ati-

Nukelta į 8 psl.

M. Pečkauskaitės koplyčios vidus. Stovi Židikų mokyklos direktorė Rima Širvinskienė.

P. Dumšienės nuotraukos

meną, istorijos, politikos tapatybės refleksiją, ugdo atsakingą pilietiškumą. Projektas AKIM siūlo spręsti šią problemą, aukštąją kultūrą sistemingai ir nuosekliai atvedant į Lietuvos mokyklas. Tikslingas „srautinis“ kultūros atstovų ir kultūros žurnalų atėjimas į šalies mokyklas bus naudingas ir mokyklų bendruomenėms, ir meno kūrėjams. Į dialogą su mokykla įtraukti kultūros veikėjai (menininkai – nacionalinių ir kt. premijų laureatai, aukščiausio lygio kultūros žurnalai), taip užtikrinant ryšių tarp centro ir provincijos, aukštosios kultūros ir mokyklų bendruomenių mezgimą. Projektas AKIM – inovatyvus ir nestandartinis problemos sprendimas nacionaliniu lygmeniu. Virtualaus bendravimo internetu epochoje tiesiogiai pabendrauti su žymiu menininku tampa dar vertingesne patirtimi. Šiais laikais, kai žmonės pažįstame tik per televiziją, internetą, asmeninis ryšys ir tiesioginis bendravimas daro didelį įspūdį. Po mokyklas pasklidęs intelektualinis potencialas atvers platesnį kultūrinį akiratį ir skatins ištraukti į kultūros plėtotę. Kūrybinių sąjungų patirtis rodo, kad mokyklų bendruomenės noriai priima siūlomus kultūrininkų apsilankymus, kurie iki šiol yra atsitiktiniai.

Turistai iš Lietuvos vis dažniau atranda Latvijos grožį

Algis Vaškevičius

Turizmo specialistai Lietuvoje pastebi, kad pastaraisiais metais vis daugėja turistų, kurie dairosi ne į tolimus egzotiškus kraštus, bet noriai lanko įdomiausius savo šalies kampelius bei dairosi po kaimynines šalis. Šiomet labai padaugėjo lietuvių, kurie vienai-dviem dienoms, dažniausiai savaitgaliui, važiuoja į kaimyninę Lenkiją, kur yra daug įdomių gamtos ir istorijos paminklų. Auga ir kaimyninę Latviją lankančių lietuvių srautai.

Latvija turizmui skiria didžiulį dėmesį. Nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo šalies vyriausybė ėmėsi restauruoti buvusių dvarus, kurių padėtis Latvijoje daug geresnė nei Lietuvoje – daugiau jų išsaugota ir pritaikyta turistams. Latviai moka pristatyti gražiausias savo gamtos vietas, todėl, pavyzdžiui, netoli Rygos esantis Siguldos miestelis net ir rudenį tiesiog apgultas lankytojų – ir pačių latvių, ir turistų iš kaimyninių šalių.

Latvijos turizmo firmos siūlo lietuviams nebrangias, vos 25 dolerius kainuojančias vienos dienos ekskursijas į Latvijos Šveicarija vadinamą Siguldos nacionalinį parką, kuriame yra daug gamtos, istorijos ir kultūros paminklų. Anksti ryte išvažiuoję iš Vilniaus, jau prieš pietus turistai pasiekia vos 17 tūkstančių gyventojų turintį Siguldos miestelį, kuriame yra daug įdomių lankytinų objektų – viduramžius menančių pilių, nuostabių kraštovaizdžių, senovinių bažnyčių.

Daugelį čia domina dar XIX amžiuje įrengta ledo rogučių trasa, kuri veikia ištisus metus. Latvijos sportininkai garsūs savo pasiekimais ledrogių (bobslėjaus) trasose, jie ne kartą yra pelnę medalius olimpinėse žaidynėse. 1420 metrų ilgio ledrogių trasa, kurioje – 16 posūkių, yra puikiai parengta, ir ją už 80 dolerių mokesť gali išbandyti visi norintys.

Sigulda įsikūrusi vos už 50 kilometrų nuo Latvijos sostinės Rygos, todėl daugelis čia atvažiuoja iš šio miesto. Turistai skuba aplankyti naująją pilį – 1878 metais statytus buvusių dvarininkų Kropotkinų neogotikinius rūmus. Jie daug kartų keitė savo paskirtį, o dabar čia posėdžiauja vietos savivaldybės taryba. Įdomu tai, kad joje – vos 9 nariai. Visai šalia – ir senoji, dar 1207 metais statyta pilis, vėliau tarnavusi kaip vienuolyno tvirtovė. Pilis pastaraisiais metais buvo atnaujinta ir pritaikyta turizmui, atstatyta dalis jos gynybinių sienų, su tvirtinti pamatai.

Nuo pilies atsiveria puikūs vaizdai į 1973 metais įkurtą Gaujos nacionalinį parką, Gaujos upę, virš kurios dar 1969 metais buvo nutiesta vienintelė tokia Baltijos šalyse lynų trasa – visi norintys gali vagonėliu virš upės ir parko persikelti, nuvažiuodami daugiau kaip kilometrą. Šios kelionės

Senoji Siguldos pils.

A. Vaškevičiaus nuotr.

metu galima apžiūrėti prieš milijonus metų susiformavusį labai gražų upės slėnį, šalia vingiuojantį kelią, dviračių takus, taip pat netoliese esančius Turaidos pilies bokštus.

Už poros kilometrų – ir pats seniausias turizmo objektas Latvijoje, didžiausia Baltijos šalyse Gutmanio ola. Tai įdomus gamtos paminklas, nuolat lankomas daugybės turistų. Iš smiltainio susiformavusi ola ištis išpūdinga, ant jos šlaitų yra daugybė įrašų, patys seniausi – iš XVII amžiaus. Ši ola – kultinė pirmųjų gyventojų vieta, jos aukštis – 10 metrų, plotis – 12 metrų, o gylis – beveik 19 metrų.

Netoliese – ir garsioji Turaidos pils, vienas įdomiausių ir labiausiai lankomų Latvijos istorijos paminklų. Pagal Rygos vyskupo Alberto įsakymą pilis buvo pastatyta 1214 metais. Joje galima apžiūrėti daugybę salių, susipažinti su įdomia pilies apšildymo sistema, o parodos pasakoja apie tūkstančio metų šalies istoriją. „Turaida“ senovės lyvių kalba reiškia „Dievo sodą“.

Turaida garsi savo vaizdinga aplinka ir turtinga istorija. Istoriniame Turaidos centre 42 hektarų dydžio teritorijoje įkurtas Turaidos muziejus-draustinis. Jo teritorijoje stūkso ne tik Turaidos viduramžių pilis, bet yra ir jauki nedidelė XVIII amžiaus Turaidos liuteronų bažnyčia, Bažnyčios kalnas, ūkiniai pastatai. Čia išsidėstęs ir Liaudies dainų parkas su skulptūrų sodu, skirtu latvių liaudies dainoms ir žymiam tautosakininkui Krišjānui Baronui.

Latvija kaip ir Lietuva garsėja savo dainų ir

Ledrogių trasa

šokių šventėmis, pirmoji tokia šventė pas kaimynus surengta 1873-aisiais. 2014 metais Ryga bus Europos kultūros sostine (Vilnius šį titulą turėjo 2009 metais, kai buvo minimos šalies vardo paminėjimo 1000-osios metinės), ir vienas iš pagrindinių tų metų renginių bus Pasaulio chorų žaidynės – numatoma, kad Rygoje susirinks apie 20 tūkstančių dainininkų iš 90 pasaulio šalių. 2014 metais Rygoje bei aplinkiniuose miestuose bus surengta per 200 įvairių šventinių renginių, kartu bus paminėta ir Pirmojo pasaulinio karo pradžios 100 metų sukaktis.

Bilietas į Turaidos pilį kainuoja apie 7 dolerius, lankytojų netrūksta – prie kasų tenka ilgokai pastovėti. Didelė eilė ir norint užlipti į 38 metrų aukščio pilies bokštą. Iš jo atsiveria nepakartojamo grožio vaizdai į apylinkes, tad norinčių čia pasišvalgyti netrūksta iki vėlyvo vakaro.

Istorinio Turaidos centro pastatuose – paveldo paminkluose ir kultūrinėje aplinkoje šiuo metu veikia 35 muziejaus ekspozicijos, bylojančios apie tūkstantmetę krašto istoriją Latvijos ir Europos įvykių kontekste.

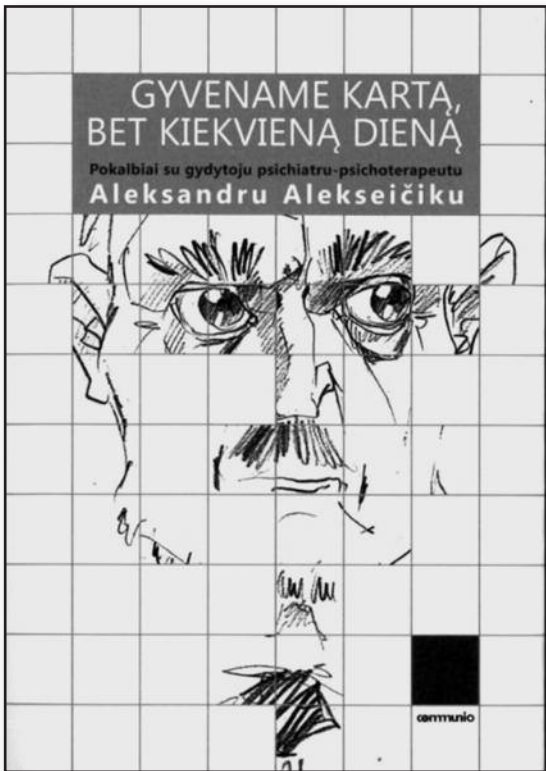
Pasidairę po ištis išpūdingą Gaujos nacionalinį parką ir jaukų Siguldos kurortą, turistai dar tą patį vakarą grįžta į Lietuvą. Latviai prisitaikę prie augančio lietuvių srauto – daugelis muziejų darbuotojų išmoko vieną kitą lietuvišką žodį, apie visus lankomus objektus išleisti lankstinukai lietuvių kalba, kurie dalijami nemokamai. □

Turaidos pils ir vaizdai iš jos bokšto

Gyvename kartą, bet kiekvieną dieną: pokalbiai su gydytoju psichiatru-psichoterapeutu Aleksandru Alekseičiku - Vilnius: VŠĮ Bernardinai.lt, 2012. - 248 p.

Tai pokalbių knyga su gydytoju psichiatru-psichoterapeutu Aleksandru Alekseičiku, apie kurį kalbant, dažnai minimas žodis „pirmasis“: pirmasis Lietuvos psichoterapeutas, kuris dirbo pirmajame psichoterapijos kabinete, pirmasis pradėjo taikyti grupinę psichoterapiją, pirmasis psichoterapeutas, gavęs nusipelnusio Lietuvos gydytojo vardą, pirmasis Lietuvoje išplėtojo krikščioniška žmogaus sampratą paremtą psichoterapiją, žinomą kaip intensyvaus gyvenimo terapija. „Šioje knygoje stengiausi būti iki skausmo atviras ir nebijojau leisti sau išeiti iš proto, norėdamas ir jums priminti, kad neretai turime palikti namus, idant suprastumė jų vertę, pradėtume skirti namus, kaip tai, ką turime prisijaukinti, nuo kalėjimo, kuriame nuolat kuriami pabėgimo planai.“

Dialogas su gydytoju padės geriau suprasti, kas vyksta paciento ir terapeuto susitikimo metu, ko iš to susitikimo galima tikėtis, taip pat atskleis, kaip galima krikščioniška asmens samprata besiremianti psichologija. „Psichoterapija, – sako A. Alekseičikas, – tai intymus ir dramatiškas susitikimas, <...> susitikimas su žmogumi, kuris atėjo prašyti pagalbos. <...> Esu iki skausmo protingas, iki skausmo matantis, iki skausmo girdintis, <...> iki skausmo sveikas. Tiesa, kartais jaučiuosi pavargęs, kai skauda, jog negaliu padėti, pradedu jaustis net labai sergantis. Todėl ir sakau, kad gelbėdamas kitus, aš taip pat gelbėju save.“

Tai knyga ne tik apie gyvenimo kelią, ne tik apie psichoterapijos raidą per pastaruosius penkiasdešimt metų, bet svarbiausia – apie tai, ką reiškia gyventi nuo Adomo ir Ievos iki Paskutinio Teismo. „Labai norėčiau, kad knyga padėtų geriau orientuotis tiek ieškant pagalbos, tiek ją teikiant. Norėčiau, kad skaitydami šią knygą nebijotumėte būti sergantys ir bepročiai. Nebijotumėte būti kitokie nei kiti, būti savi.“

Jonathan Düring OSB. Su smurtu susidūrus. Krikščioniškieji savigynos principai. - Vilnius: VŠĮ Bernardinai.lt, 2012. - 144 p. Vertė Lolita Panzer.

Smurtas ir elgesys smurto akivaizdoje yra vienas skaudžiausių išbandymų žmogaus gyvenime, nesvarbu, krikščionis jis ar ne. Juo labiau, kad šiuolaikinėje visuomenėje, žiniasklaidoje, net mokykloje ir šeimoje kasdienio smurto atvejų vis daugėja. Autorius bando atsakyti, kodėl taip yra, į smurtą žvelgdamas per krikščioniškąją pasaulėžiūrą (konkrečiai – Kalno pamokslą) ir netikėtai derindamas ją su Rytų kovos menų patirtimi, kuri autoriui atsivėrė aikido treniruotėse.

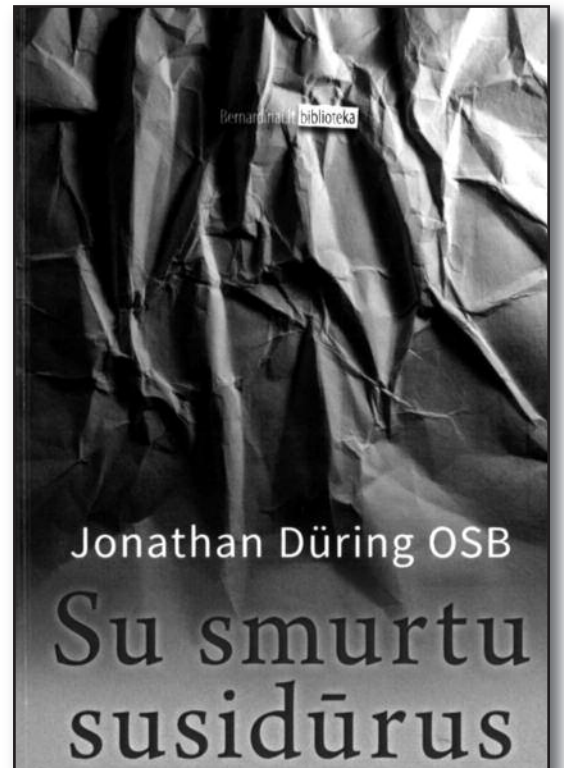
Nedidelės apimties, neįmantriu stiliumi parašyta labai svari knyga, atsakanti į vieną aktualiausių šiandienos klausimų – kaip mes, krikščionys, turime reaguoti į smurtą? Kaip nutinka, kad patys tampame ne smurto tirpdytojais, bet jo šaltiniu?

Pasak knygos autoriaus, šiandien didžiulę žalą daro krikščionybei klaidingai priskiriamas įsitikinimas, jog tikintis žmogus turi būti pasyvus smurto atžvilgiu ir susitaikyti su aukos vaidmeniu. Vokiečių vienuolio įsitikinimu, autentiškas atsakas į smurtą – jo sustabdymas ir perkeitimas. Tačiau tam pirmiausia turime suprasti smurto fenomeną ir tai, kad vienintelis priešnuodis jam – pagarba asmens orumui. „Ne pats smurto aktas yra pagrindinis blogis, ar, kitaip tariant, nuodėmės šaknys, bet tą blogį įgalinanti ir skatinanti pagarbos trū-

kumo atmosfera. Visuose visuomenės sluoksniuose žodžiai „pagarba“, „vertė“ yra tapę iš vartosenos išėjusiomis sąvokomis, neturinčiomis sąlyčio su realybe. Mes raginami kiek galėdami ryžtingiau ir negarbingiau kovoti, ieškodami naudos, o <...> kito žmogaus teisės ir garbė čia jau nebevaidina jokio vaidmens.“ Sunku išsivaizduoti aktualesnę knygą įvairaus pobūdžio smurto proveržių kankinamoje šiandienos Lietuvoje.

Dvasininkas sielovadininkas, pedagogas, teologijos mokslų daktaras, aikido meistras Jonathanas Düringas, OSB gimė 1960 metais. 1983 metais įstojo į benediktinų vienuolyną, o 1997-aisiais apgynė teologijos daktaro disertaciją krikščioniškos laikysenos smurto atžvilgiu tema. J. Düringas vadovauja rekolekcijoms, dvasinėms konferencijoms, skaito pranešimus mokslinėse konferencijose, rašo knygas, kuriose Bažnyčios ir visuomenės problemas nagrinėja remdamasis ne tik teologijos, bet ir psichologijos, sociologijos mokslų išvalgomis, taip pat remiasi ir savo, kaip aikido meistro patirtimi. „Su smurtu susidūrus: krikščioniškos savigynos principai“ – žymiausia jo knyga, itin palankiai sutikta Vokietijoje, viliamės, jog atkreips ir Lietuvos skaitytojų dėmesį.

Galima sakyti ir taip: vokiečių vienuolio ir teologo knyga – įtaigus pal. Jurgio Matulaičio principo „Nugalėkime blogį gerumu“ išskleidimas. Krikščioniška savigyna smurto akivaizdoje, pasak autoriaus, turi daug bendro su rytietiškais kovos menais, o Kalno pamokslas – tai neprarandanti svarbos gyvenimo programa visų laikų žmonėms.

Miguelio A. M. Santacruzto paveikslas.

L. Vasiliauskaitės nuotr.

Paroda hubertinių proga

Vilniaus Šv. Pranciškaus ir Šv. Bernardino bažnyčioje po Šv. Hubertui skirtų kasmetinių Mišių buvo galima pasigrožėti ispanų dailininko Miguelio Angelo Moraledos Santacruzto, kuris pripažintas geriausiu laukinės gyvūnijos dailininku-natūralistu Europoje, darbais. Jie ne kartą rodyti įvairiose Europos meno galerijose ir muziejuose. Už kultūrinę veiklą pelnytas ne vienas tarptautinis apdovanojimas Prancūzijoje, Ispanijoje, Austrijoje, Šveicarijoje, Portugalijoje, Škotijoje.

Miguelis Angelas Moraleda Santacruz yra ne tik talentingas dailininkas, iliustruotojas, Ispanijos kino filmų industrijos meno direktorius, jis projektuoja ir realizuoja medžioklės paviljonus, muziejus, rengia ekspozicijų sales, tapo dioramas bei portretus.

Jo įkvėpimo šaltinis – gamta. Daugelį metų stebėdamas laukinius gyvūnus ir paukščius, sukaupė patirtį apie kiekvieno gyvūno ar paukščio elgseną, ypatumus, anatomiją, pažįsta kiekvieno nutapyto paukščio plunksnelę.

„Yra kažkas, kas skatina mane tapyti, įtariu, kad tai tas pats vidinis impulsas, kuris vertė paleolitinį žmogų tai daryti“, – sako autorius parodos lankstinuke. Dailininkas medžioja tik kurapkas (vadinamoji mažoji medžioklė), nors teko išbandyti jėgas Azerbaidžano bei Kanados kalnuose.

Laimutė Vasiliauskaitė -Rožukienė

„Ko siekiu ir alkstu?“

Alfredas Guščius

Maironis šiais jubiliejiniais metais gaivina mas visokiausiais būdais – stilizuotais portretais, pilietiniais eilėraščiais miestų transporto stotelių vitrinose, koncertais, parodomis, spektakliais. Sulaukėme ir originalios knygos „Šešėlis JMM“, kurią parašė poetė, prozininkė Aldona Ruseckaitė, nuo 1976 metų dirbanti Maironio lietuvių literatūros muziejuje ir jau daug metų einanti jo direktorės pareigas. Taigi, autorės talento amplita (rašytoja, muziejininkė, archyvarė) labai tinkamas tokiai atsakingai užduočiai.

Daug metų dirbdama Maironio vardo muziejuje, A. Ruseckaitė, galima sakyti, smelkte persimelkė šių rūmų istorine autentika, jos šeimininko – Kauno kunigų seminarijos rektoriaus, profesorius, prelato, didžio lietuvių tautos dainiaus Maironio dvasia. Knyga liudija nuodugną Maironio palikimo – ir dvasinio, ir materialinio – pažinimą, gilų jo biografijos bei kūrybos išstudijavimą. 1995–1997 metais „Vagos“ leidykla išleido darbštuolio, nemenkais archyvaro sugebėjimais apdovanoto rašytojo Viktoro Alekno pamečiui, pamėnėsiui ir padieniui (o kai kurių dienų nurodytos net valandos) sudarytą „anatomiskumą“ Salomėjos Nėries gyvenimo ir kūrybos metrašį. V. Alekna 1996 metais parašė ir beletrizuotą apybraižą apie Salomėją Nėrį „Salomėja“. Ši analogija nejučiomis atėjo į galvą, skaitant Aldonos Ruseckaitės „Šešėlį JMM“. Abi knygos dokumentiškai tikslios, abiejų mūsų klasikų interpretuojamais biografių faktais galima visiškai pasitikėti.

Tiktai A. Ruseckaitės knygos dokumentika bei autentika pakelta į gerokai aukštesnį meninį lygį ją drąsiai vadinu biografiniu romanu apie Maironį. Ši knyga harmoningai priglunda prie įžymiosios, dar sovietmečiu sukurios, literatūrologės, profesorės Vandos Zaborskaitės mokslinės monografijos „Maironis“ (1968, 1997). Priglunda teigiamu, optimistiniu požiūriu į Maironio dvasinį paveldą, savo bendrąja nuostata, kad jis dar ilgai bus reikalingas lietuvių tautos gyvybei, o ne išnyks, „kaip dūmas, neblaškomas vėjo“. Priglunda ir dar vienu, turbūt svarbiausiu jos meninės kokybės įrodymu – autorė sugeba paversti dokumentinę bei bibliografinę medžiagą sąlyginiu meniniu tekstu, kuriame vienas pagrindinių personažų greta paties Maironio ir jo Šešėlio yra Profesorė. Jos vardas ir pavardė niekur neminima, bet faktai, citatos, datos (ir Vandos Zaborskaitės laidotuvių vaizdas) aiškiai liudija, kas slypi po simboliniu Profesorės personažu. Tačiau pagrindinio „moderatoriaus“ vaidmuo atitenka ne Profesorės, bet Šešėlio personažui. Tai – Maironio *alter ego*, jo sąžinės balsas, intuicijos bei pasamones veikla, būdinga visiems žmonėms. Sakytum, autorė padalina tikrąjį, istorinį Maironį į dvi puses, sukurdamą klasiko Šešėlį, žinantį apie Šeimininką daugiau, negu jisai pats.

Retasis iš mūsų, mirtingųjų, yra Dievo apdovanotas tokiu talentu, kaip Maironis, todėl tai, ką byloja, jaučia, pergyvena, nutyli, slepia didelis kūrėjas (atseit jo šešėlis arba antrininkas), visada įdomu sužinoti, išgirsti. Šešėlio funkcija pasakojime gana plati – jis kalbina, klausinėja ir „įtartinėja“ patį Šeimininką Maironį, „sekioja lyg kokia uodega, kasnakt aplinkui slankioja, šniukštinėja paslaptis, taikosi vidun, spokso kiaurai rūmų sienas – tapo lyg antrininkas ar angelas sargas, ar bjaurus seklys, bet juk pats jį prisišaukė, pats...“ Tokie sąlyginiai ginčai nuspalvinami švelnia ironija ir į bendrą knygos kompoziciją įvedami gana laisvai, be ypatingų motyvacijų.

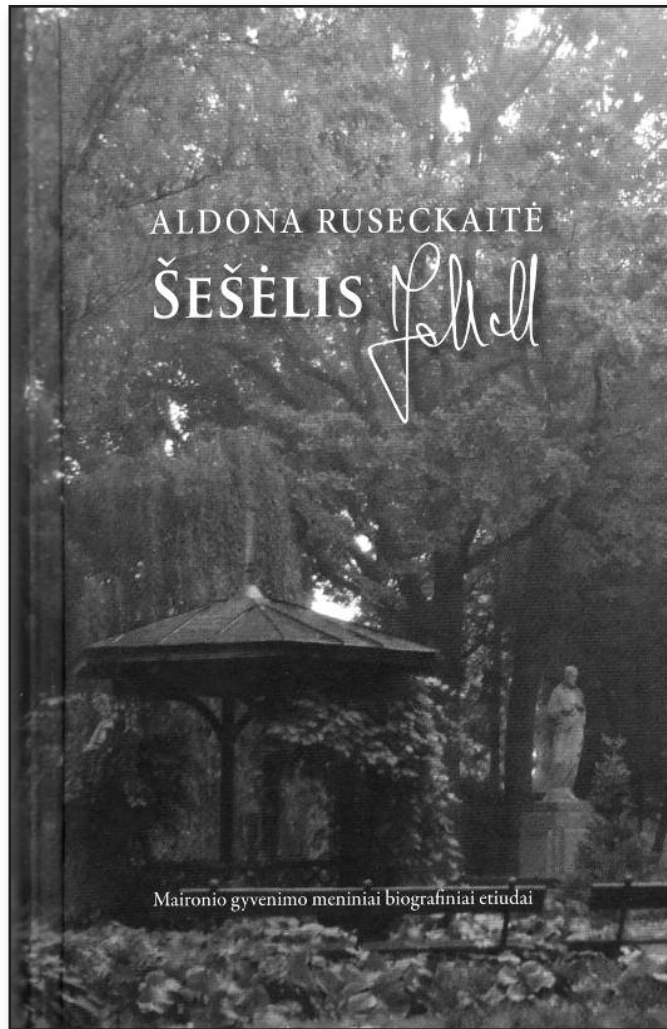

Tarp šių trijų pagrindinių personažų vykstantys sąlyginiai (tikriau sakant, po-mirtiniai) pokalbiai sudaro A. Ruseckaitės meninių etiudų (taip ji pati apibūdino knygos žanrą) siužetą. Manau, kad tokia etiudų forma yra drąsus, originalus autorės meninis sprendimas. Jau pirmajame Profesorės pasišnekėjime su Maironiu (veiksmo fonas – mokslininkės laidotuvių ir „prie amžinybės vartų“ ją pasitinkančio poeto šikcai) į dėmesio centrą iškeliamas vertybių klausimas. Vanda Zaborskaitė mirė žiemą (2010. 12. 27), ir tai jau, pasirodo, Maironis žina, todėl jis ir klausia: „Per didelius šalčius ir pūgas išsiruošei, Professore, gal žinai, kaip mano sode medžiai? 1929 metais buvo irgi atšiauri žiema, mano sode daug išgaišo nuo šalčio medžių, net sierienkos. Ar beliko dar kas mano sode?“

Profesorė atsako, kad medžiai, sierienkos ir visa kita (ką recenzentas įvardija „medžiaga“), poetui neturėtų rūpėti, kadangi didžiausias palikimas yra „tavo kūryba – viena iš pagrindinių gairių lietuvių literatūros istorijoje. Poezija kaip orientyras, kaip pastovus atskaitos taškas. Su Maironio vardu klostėsi ištisa poetinės kultūros epocha! Epocha! Siūliau, kad tau, Prelate, sostinėje Vilniuje iškilų paminklą pastatytų, bet iki šiol sklando abejonės, mat šiame mieste nėra tavo žingsnių aidų...“ Po to Maironio atsakymas ir tolimesnis judviejų dialogas, į kurį netrukus įsiterpia ir Šešėlis. Su šio personažo pagalba knygos autorė, regis, daugiausia pasako apie Maironį iš savo pusės, nes tai, ką surado, ištyrė poeto amžininkai ir mūsų laikų mokslininkai (Vanda Zaborskaitė, Viktorija Daujotytė, Irena Slavinskaitė, Juozas Girdzijauskas ir kiti) yra užfiksuota knygoje, straipsniuose. Autorė jų pasisakymus bei mintis cituoja kursyvu. Beje, tokio pobūdžio knygoje pageidautina ne vien anoniminių kursyvo, bet ir išnašų, komentarų, bibliografinės rodyklės kaip, sakykim, pasielgta puikiai šia prasme Irenos Slavinskaitės sudarytoje ir „Vagos“ 1988 metais išleistoje Maironio „Lyrikoje“.

Bet tai ir būtų bene vienintelis pastebėtas trūkumas knygoje. Knygos visuma – jos turinys, žanras, sąlyginė forma – recenzentą džiugina. Apie Maironį iš minėtų bei nemintėtų autorių (šaltinių) žinojau nemažai (iš V. Mykaloičio Putino, Vaižganto, Mikalojaus Vaitkaus, Adomo Dambrausko Jakšto, Juozo Keliuočio ir kitų). Bet Aldona Ruseckaitė (tikrasis Maironio Šešėlis) surado ne vieną faktą, detalę ar niuansą, paryškinančius Maironio ir išorinį, ir vidinį portretus, prieštara-

vimus jo sieloje tarp kunigo ir poeto sferų, santykius su valdžia, tiek viešąja, tiek ir bažnytine, santykius su jaunaisiais rašytojais. Kaip įdomų siužetinį motyvą autorė į pasakojimą įveda Maironio draugystę su jo talento įkvėpėjomis – mūzomis. Viena iš jų poetišku Beatričės vardu šmėsteli pasakojimo pradžioje, vaizduojančioje jau senovo, ligoto (tai gali būti maždaug 1925 metai) bemiegę, šiurpulingą lapkričio mėnesio Maironio naktį. Tik čia ji dar įvardinta anonimine kaimyne, su kuria užsimėgs ir išaugs kilni, dvasinga draugystė... Beatričė – jauna, altruistiška moteris – vaizduojama ir pokylyje Maironio namuose, ir jo ūkinėje veikloje; Beatričės poetas labiausiai lauks, jau gulėdamas beveik mirties patale. Ji liks ištikima Mairo-

Aldona Ruseckaitė. „Šešėlis JMM“. (Maironio gyvenimo meniniai biografiniai etiudai). Rašytojų sąjungos leidykla, 2012

niui, kaip asmenybei, ir nenorėdama pakenkti jo reputacijai, nepaliks apie šią draugystę jokių pėdsakų...

Tai, ko gero, knygos autorės sufantazuotas ir apibendrintas Maironio mūzų paveikslas, bet išreiškiantis esmingąjį poeto asmenybės poreikį – nuoširdumo, draugiškumo, ištikimumo, kilnumo, altruizmo. Šitų vertybių Maironio sielai visą laiką stigo ir jis dažnai jautėsi deramai neįvertintas bei nepagerbtas. A. Ruseckaitė, vaizdžiai tariant, visą savo knygą pasuko šešeline mūsų didžiojo kūrėjo linkme, išryškindama Maironio gyvenimo pabaigos pesimizmą, prieštaringumą, dramatiškumą. Jau savo amžiaus saulėlydyje Maironis pradėjo kurti istorines dramas apie Kęstutį, Vytautą, ieškodamas istorinių paralelių ir su savo gyvenimu. Nei Vytautas, nei jis nebuvo karūnuoti, nes abiem pakenkė lenkiškieji šovinistai. Tai turėdama omenyje, knygos autorė „leidžia“ profesorei Vandai Zaborskaitėi pokalbyje su Maironiu pasakyti: „Neįsiseisk, Dramaturge, bet geriausia drama – tavo gyvenimas, tik suvaidinai ją gana blankiai... Suprantu, kodėl rašei dramas, juk visą amžių domėjaisi Lietuvos istorija, kartais trokšdavai būti Vytauto kariu, bet dažniau pačiu Karaliumi, per jį tiek daug pasakei apie save, tiek nuoskaudų išliejai.“

Maironis jai atsako: „Kelionė tolimuose amžiuose su Vytautu Didžiuoju mane gelbėjo nuo kasdienybės, vienatvės, visokių skaudulių...“ Profesorė: „Nusiramink, Poete, pasėdėkime ramiai ant vėlių suolelio, tegul kiti vaidina žemės spektaklius.“

A. Ruseckaitės knygoje Maironis pavaizduotas iš vidaus: sąlyginis pasakojimo stilius leidžia autorei įsiskverbti į vidinį poeto pasaulį, darniai, meniškai ardyti ir jo, ir profesorės Vandos Zaborskaitės biografijų chronologijas, korektiškai įvesti savo autorinį balsą.

...Žinoma, prasminga ir gražu, kai klasikų atsimename per jubiliejinės sukaktis, tačiau būtų dar prasmingiau, kai jų raštų tomus ar paskirus kūrinius išsitrauktume iš lentynų dažniau – ieškodami atsakymų į kasdienybėje surizgusius klausimus. O atsakymų gautume ir neprastų, kadangi iš laiko perspektyvos labiau suvokiamas mūsų kas dienis triūsas, tautos bei valstybės tikslai, jų prasmė. Tikėkime, kad ir ši A. Ruseckaitės knyga padės aktualizuoti Maironį šiandien. □

Kultūros kronika

2012 11 23 – 2012 11 28 vyko nacionalinės dramaturgijos festivalis „Versmė“. Tai tęstinis Lietuvos Nacionalinio dramos teatro projektas, ugdamas naujus dramaturgus, skatinantis lietuviškų pjesių kūrimą, jų pastatymą teatre. Konkurse dalyvavo 40 autorių, kurie pateikė 51 pjesės pastatymą. Atrinktos aštuonių pjesių idėjos, kurių autoriai leva Bisigirskaitė, Goda Dapšytė, Gailė Girnelytė, Aušra Gudavičiūtė, Marija Gudelytė, Andra Kavaliauskaitė, Lina Simutytė, Atas Žvirblys. Pjesių idėjos bus toliau plėtojamos kūrybinėse dirbtuvėse, kurioms jau antrą kartą sutiko vadovauti dramaturgijos ekspertė kuratorė iš Vengrijos Anna Legyel.

2012 11 20 – 2012 11 23 Vilniuje, Klaipėdoje ir Birštone vyko Arabų kultūros dienos. Parodos, kino seansai, diskusijos, viktorinos, įdomūs susitikimai, egzotiškų patiekalų degustacijos ir pilvo šokėjų rekordas – tai tik dalis renginių, kuriuos pateikė organizatoriai. Buvo atvykę svečiai iš Libano, Palestinos, Egipto ir Jordanijos. Bene labiausiai organizatoriai džiaugėsi bičiulių iš garsiosios Aleksandrijos bibliotekos atvykimu (pristatyta šios bibliotekos atvežta paroda „Islamiškoji ir modernioji arabų kaligrafija“). Arabų kultūros dienas rengė aštuonios Lietuvos Anna Lindh fondo tinklo narės. Šis tinklas jungia jau trisdešimt Lietuvos organizacijų, ir jo tikslas – suburti žmones, gyvenančius aplink Viduržemio jūrą, skatinti skirtingų kultūrų dialogą, savitarpio supratimą bei pagarbą.

2012 11 20 – 2012 12 11 Vilniaus galerijoje „Arka“ vyksta Knygos meno paroda. Eksponuojami 36 autorių kūriniai – nuo garsių vyresniosios kartos dailininkų iki jaunų, ką tik baigusių Dailės akademiją ar besimokančių. Parodą lydi neseniai Anapilin išėjusio ir daug prie šios parodos tradicijos puoselėjimo prisidėjusio Romo Oranto (1949–2012) kūrybos paroda. Parodoje įteiktos 3 piniginės premijos, vardinis dailininko Algirdo Steponavičiaus apdovanojimas ir 5 diplomai. Parodoje dominuoja vaikų knygų iliustracijos. Dėmesys vaikų knygai Lietuvoje labai didelis: leidybos srityje aktyviai dirba visos trys vaikų knygų iliustruotojų kartos, knygos kokybę labai puoselėja Lietuvos IBBY skyrius, per pastaruosius metus įvyko keletas reikšmingų vaikų knygų iliustracijų parodų Lietuvoje ir užsienyje.

2012 11 22 įvyko Oskaro Koršunovo teatro spektaklis „Nuosprendis – metamorfozė“ (rež. Paulius Ignatavičius). Spektaklis skurtas pagal trijų Franzo Kafkos kūrinių („Nuosprendis“, „Metamorfozė“, „Laiškas tėvui“) motyvus. Juose aštriai nagrinėjami tėvo ir sūnaus santykiai. Režisierius teigia, kad pasirinko šiuos kūrinius, norėdamas suprasti tai, kas yra pats sudėtingiausias ir pažeidžiamiausias dalykas pasaulyje – šeima. Spektaklis paremtas aktorių atvirumu, stengtasi atsakyti visko, kas trukdo jam atsiskleisti. Beje, Tėvo vaidmenį spektaklyje suvaidino režisieriaus P. Ignatavičiaus tėvas, rašytojas ir teatrologas Eugenijus Ignatavičius.

2012 11 22 – 2013 02 03 Vilniuje, Radvilų rūmų muziejuje, vyksta paroda „Sveika, jūra!“ Lankytojams pristatoma per 70 unikalių XVII–XX a. marinistinės tapybos kūrinių. Atstovaujama įvairioms marinistinės tapybos srovėms ir mokykloms: olandų, flamandų, romantinei marinai, rusų marinai (iš pastarųjų minėtinos šios drobės – Aleksejaus Bogoliubovo „Kronštato reidas“ ir Ivano Aivazovskio „Jūros peizažas“). Dailininkų impresionistų marinistiniai peizažai fiksavo subtiliausias atmosferos būsenas, vokiečių marinistai daug dėmesio skyrė pakrantės vaizdams. Marinas tapė ir lietuviai – Kanutas Ruseckas, Petras Kalpokas, Adomas Galdikas ir kiti. O marinistinį peizažą kaip pagrindinę kūrybos sritį pasirinko Česlavas Janušas, daug įspūdingų jūros peizažų nutapė vilnietis Česlovas Znamevskis.

2012 11 06 – 2012 11 29 Vilniaus grafikos meno centre vyko tarptautinė ekslibrio paroda-konkursas, skirtas Kristijono Donelaičio 300-osioms gimimo metinėms paminėti. Organizatoriai neapsiriko, nusprendę K. Donelaičio sukaktį įamžinti būtent knygos ženklais: juk poema „Metai“ išversta į 12 užsienio kalbų, todėl asmenų, kuriems galima dedikuoti ekslibrius, sąrašas yra ir nemažai užsienio vertėjų, kalbininkų, poeto kūrybos tyrinėtojų. Paroda subūrė įvairias kūrėjų kartas, atskleidama stilių ir technikų įvairovė. Pagrindinė parodos iniciatorė – dailininkė Nijolė Šaltenytė.

Epochų sąskambis Židikuose

Atkelta iš 4 psl.

darytas puikus daigafunkcinis sporto aikštynas. Šis aikštynas jau naujosios Lietuvos projektas – jam įvykdyti pasitelkiamos ne vien savivaldybės, bet ir Europos žemės ūkio fondo specialiosios lėšos.

Tad Židikų Marijos Pečkauskaitės mokyklos bendruomenė seniai jau paneigė nuomonę, kad kaimo mokyklos gyvena uždara, niekam neįdomų gyvenimą. Židikų mokyklą jungia bendrai vykdomi projektai su Olandijos, Lenkijos, Ispanijos mokyklomis. Mokykla tapo ir miestelio kultūros centru. Mokykla rūpinasi ir jaunimo užimtumu, rašo įvairius projektus, gauna finansavimą, randa pasiaukojančių labdarių, net Švedijoje vaikams sudaromos galimybės pailsėti ir kurti menus vasaros poilsio ir kūrybos stovyklose. Žinoma, mokykla nepamiršta diegti ir altruizmo – mokiniai globoja senelius, tvarko miestelį, mokyklos aplinką, padeda tvarkyti neprižiūrimus kapus. Kiekvieną mėnesį aukojamos šv. Mišios, skirtos jaunimui. Židikų parapijoje šiuo metu dirba kunigas Vytautas Vaidila. Jis tęsia garbingas kunigo Kazimiero Bukonto tradicijas, menančias Marijos Pečkauskaitės laikus, globoja ir mokyklą, ir senąją kleboniją, kurioje gyvena ir rašytoja, kur gražiai užlaikomas jos kambarėlis. Bendromis bendruomenės, seniūnijos ir klebonijos pastangomis pamėgtoje Šatrijos Raganos poilsio vietoje netoli klebonijos sukurta gražus Jaunimo parkas.

Mokykloje visada jaučiama geroji Marijos Pečkauskaitės dvasia. Mokyklos koridoriai yra lyg puiki dailės galerija, o speciali graži erdvė skirta Marijai Pečkauskaitei – ten jos portretai, skulptūrinis biustas, gėlės. Tad kūrybinio rašymo, analitinės žurnalistikos pamoką vesti šioje mokykloje buvo malonu ir nesunku. Mokinių veidai šviesūs, sukaupiti, mokyklos salėje jauku, mus supo mokinių kūrybinės stovyklos vasaros darbų paroda „Baltų simboliai“, saulė švietė pro tapybiškas gyvų spalvų žaliuzes, tad visa patalpa buvo persmelkta lyg spalvingos vitražų saulės. Buvau laiminga, kad galėjau mokyklai perduoti knygą „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“. Šią knygą dovanavo Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės pirmininkė Jūratė Caspersen, pritardama mano papasakotoms projekto AKIM idėjom. Knygoje Marijos Pečkauskaitės gerbėjai ir pasekėjai ras dar jiems nežinomų užrašų apie rašytojos studijų Šveicarijoje laikotarpį.

Lankydamasi Židikų mokykloje, patyriau ypatingai džiugią būseną, jaučiau, jog Židikuose yra tikras nemeluotas epochų sąskambis, kai Marijos Pečkauskaitės laikų dvasia persikelia į XXI amžių ir duoda gražius vaisius. Mokyklos direktorė Rima Širvinskienė ištare: „Kokia laimė, kad Židikuose apsigyveno Šatrijos Ragana“. Ir pati direktorė yra apdovanota Šatrijos Raganos premija, ištikima jos idealams. Kai kartu tyliai mąstėme koplyčioje prie Marijos Pečkauskaitės iškilmingos kapavietės, direktorė pasakė, kad ateina čia, kai jai būna sunku, ir toje tyloje ji atsigauna.

Argi ne simboliška, kad raktus nuo koplyčios klebonas patikėjo ir mokyklos direktorei. Kai mokykla ir bažnyčia kartu valdo dvasinio pasaulio raktus – pasaulis gali tobuleti. □